

Latvijas Žurnālistu asociācijas

Ētikas komisijas atzinums

Rīgā, 2017.gada 13.jūnijā

Par Māra Rožāna iesniegumu

LŽA Ētikas komisija 2017.gada 8.maijā saņēma Māra Rožāna iesniegumu, kurā viņš lūdz LŽA Ētikas komisiju izvērtēt LŽA biedra Edgara Kupča sagatavoto sižetu "Ogres mēra vietnieks un vietējie žurnālisti vienojas neaizskart domi". Iesniedzējs lūdz konstatēt, vai Edgars Kupčs nav pārkāpis LŽA Ētikas kodeksa punktus 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2. un 5.1.

Vēstulei bija vairākas daļas.

Pirmajā iesniedzējs uzskaitīja sižetā minētos faktus, ko uzskata par maldinošiem.

Tika uzskaitīti sekojoši sižeta fragmenti:

„1) *Virsraksts: "Ogres mēra vietnieks un vietējie žurnālisti vienojas neaizskart domi"* - divas aplamības, jo politiķis Helmanis vienošanos neparakstīja, tā nebija par domes aizskaršanu vai neaizskaršanu, vienošanās vispār nebija par Ogres novada pašvaldību. Vienošanās bija starp žurnālistiem. Protams, Egils Helmanis šobrīd ir arī Ogres novada domes priekšsēdētājs, bet šajā preses konferencē viņš uzstājās tikai kā politiķis, ar pašvaldību tai nebija nekāda sakara.

2) *"Ogres novadā situācija ar vietējiem medijiem atšķiras no citiem reģioniem, jo laikrakstu un interneta portālu Ogrē ir daudz, bet vairums par dažādām pašvaldības dotācijām saistīti ar vietējo varu."* - tendencioza un apšaubāma informācija par to, ka pašvaldība dotē medijus. Tas nav iespējams, jo ir nelikumīgi. Tiesa, pašvaldība pērk dažādus pakalpojumus. Piemēram, no manis - informāciju un fotomateriālus par notikumiem sportā, no citas SIA - domes sēžu tiešraides, utt. Bet kāds ir pamats to saukt par dotēšanu, atbalstīšanu un uzturēšanu, kā tas izskanējis šī notikuma sakarā?

3) *"Īpašas attiecības ar medijiem izveidojušās arī Ogres novada domes priekšsēdētāja vietniekam Egilam Helmanim (Nacionālā apvienība)."* - konferencē Helmanis skaidri pateica, kāda iemesla dēļ aicinājis žurnālistus parakstīt vienošanos. Tas bija SIA "Daugavas balss" portālā publicētās nepatiesās informācijas par viņa ģimeni dēļ, nekāda sakara ar tiesas procesu par izspiešanu. Preses konferencē Helmanis paziņoja: *"Ceru, ka žurnālisti parakstīsies par to, ka kritizēs amatpersonas, kritizēs deputātus un deputātu kandidātus, bet neaiztik viņu ģimenes."*

4) *"Vienīgais, kas domes vadības sarūpēto vienošanos par ētikas un tiesisku principu ievērošanu neparakstīja, ir portāla "Daugavas balss" līdzīpašnieks Millers"* - kā redzams arī videoierakstā, vienīgais žurnālists, kurš neparakstīja vienošanos, biju es. Tiesa, sižetā minētais Millers man vienkārši neatļāva pateikt visus iemeslus, pārtraucot pusvārdā. Millers nav žurnālists, bet gan deputāta kandidāts. Ierakstā viņš pats saka, ka piekrīt vienošanās nosacījumiem, bet neparakstīs to tikai tādēļ, ka savu parakstu liks SIA "Daugavas balss" valdes loceklis Leonkovs.

5) *"Vienošanās paredz ne tikai ar publikācijām neaizskart amatpersonu privāto dzīvi un nepamatoti un neobjektīvi nepazemot."* - nepamatoti un neobjektīvi nepazemot - tas bija par ikviena indivīda personību. Acīmredzot žurnālistam Edgaram Kupčam bija neizdevīgi publicēt visu vienošanās tekstu, jo tās pēdējā rindkopa *"Šī vienošanās nekādā gadījumā neietver apņemšanos pēc būtības nekritizēt amatpersonu vai amatpersonas statusa pretendentu rīcību, pieņemtos lēmumus vai izteikumus. Tieši otrādi – visu līmeņu vēlētu vai ieceltu amatpersonu darbība joprojām tiks pakļauta vissīkākajai uzmanībai, izpētei un kritikai no šo aicinājumu parakstījušo plašsaziņas līdzekļu puses."* ir krasā pretrunā ar viņa izvēlēto publikācijas virsrakstu un visu publikāciju.⁴

Otrajā vēstules daļā tik pārstāstītas citas minētā sižeta daļas un avotu komentāri.

Trešā vēstules sadaļa bija veltīta Edgara Kupča un Māra Rožāna e-pasta sarakstei.

9.maijā LŽA Ētikas komisija lūdza LR radio žurnālistu Edgaru Kupču sniegt paskaidrojumu par M.Rožāna iesniegumā minēto.

31.maijā LŽA Ētikas komisija saņēma Edgara Kupča paskaidrojumu. Tajā bija rūpīgi izvērtēti visi M.Rožāna iesniegumā minētie pārmēti.

Edgara Kupča paskaidrojuma fragmenti:

„1. Virsraksts «Ogres mēra vietnieks un vietējie žurnālisti vienojas neaizskart domi» atbilst patiesībai. Iesniedzēja argumentam, ka politiķis Helmanis vienošanos neparakstīja, nav slodzes, jo fakts, ka vienošanās dokumentu sagatavoja un žurnālistiem to parakstīt lika Helmanis, pats par sevi norāda, ka vienošanās notikusi tieši ar viņu. Kritiku neiztur iesnieguma iesniedzēja apgalvojums, ka «Egils Helmanis [...] šajā preses konferencē uzstājās tikai kā politiķis, ar pašvaldību tai nebija nekāda sakara».

Iesniedzējs M.Rožāns kļūdaini norāda, ka «Protams, Egils Helmanis šobrīd ir arī Ogres novada domes priekšsēdētājs». Kā redzams Ogres novada domes interneta vietnē¹, Helmanis ir Ogres novada domes priekšsēdētāja vietnieks. Tomēr, neraugoties uz šo neatbilstību, neapstrīdams fakts ir tas, ka Helmanis pārstāv domi kā tajā ievēlēts deputāts. Tādējādi virsraksts «Ogres mēra vietnieks un vietējie žurnālisti vienojas neaizskart domi» atbilst patiesībai.

2. Iesniedzējs par tendenciozu un apšaubāmu dēvē publikācijā minēto, ka pašvaldība dotē medijus. Vienlaikus iesniedzējs atzīst, ka pašvaldība no medijiem un arī viņa pērk dažādus pakalpojumus. Tādējādi pats iesniedzējs pēc būtības atzīst mediju saistību ar vietējo varu. Izskatot M.Rožāna iesniegumu, varētu pieļaut, ka manis minēto teikumu iesniedzējs citādi interpretē no gramatiskā viedokļa tajā ietvertā vārda

¹ Pieejams: <http://www.ogre.lv/lat/pasvaldiba/dome/deputati/>. Pēdējo reizi skatīts 31.05.2017.

«dotācijas» dēļ. Saskaņā ar Latviešu literārās valodas vārdnīcas skaidrojumu² sieviešu dzimtes 4. deklinācijas lietvārda «dotācija» nozīme ir īpašiem mērķiem novēlēts pastāvīgu ienākumu kopums³. Ņemot vērā vārda nozīmi un Ogres mediju ikgadējos līgumus ar Ogres novada domi, tās iestādēm vai kapitālsabiedrībām, uzskatu, ka vārds «dotācijas» šajā gadījumā lietots atbilstoši.

Vienlaikus norādu, ka saskaņā ar Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa 2.5. punktu žurnālisti negatavo reklāmas un nesniedz sabiedrisko attiecību pakalpojumus. Situācija Ogres mediju vidē liecina, ka žurnālistiem sabiedrisko attiecību pakalpojumi vietējai domei un neatkarīga žurnālistika nav nodalāmas lietas.

3. Šis punkts acīmredzami neprasa paskaidrojumu. Iesnieguma autora domas pieņemu zināšanai. Vienlaikus piebildīšu, ka publikācijā ir skaidri norādīts, kādēļ es kā autors esmu izdarījis secinājumu, ka Helmanim ar vietējiem medijiem izveidojušās īpašas attiecības. Nav apstrīdams fakts, ka Ogres tiesa ir piemērojusi Helmanim sodu par mēģinājumu izspiest naudu, lai Ogres televīzijā netiktu demonstrēts kompromitējošs sižets. Savukārt 2017. gada 25. aprīlī Ogres mediju parakstītā vienošanās pati par sevi vēlreiz apliecina, ka Helmanim ar medijiem attiecības ir īpašas.

4. Atzīstu, ka ar publikācijas teikumu «Vienīgais, kas domes vadības sarūpēto vienošanos par ētikas un tiesisku principu ievērošanu neparakstīja, ir portāla «Daugavas balss» līdzīpašnieks Millers» sākotnēji neesmu izpildījis žurnālista galveno uzdevumu – sniegt sabiedrībai pārbaudītu informāciju. Lai gan tādu frāzi lietot ir neapdomīgi, jo nemaz nav iespējams pārbaudīt, vai un cik tieši žurnālistu vienošanos nav parakstījuši, 2017. gada 02. maijā šo ziņu esmu šādi labojis: «Vienīgie, kas domes vadības sarūpēto vienošanos par ētikas un tiesisku principu ievērošanu neparakstīja, ir kāds Māris Rožāns, kas sevi dēvē par neatkarīgo žurnālistu, publicējoties ar pseidonīmu Ritvars Raitis un, kā pats atzīst, saņem regulārus domes pasūtījumus, kā arī portāla «Daugavas balss» līdzīpašnieks Millers.» Tādējādi esmu ievērojis Latvijas Radio Ētikas kodeksā minēto, ka, «ja saturā ir pieļauta kļūda, tā ir jālabo».

5. Iesniedzēja pārmetumam nav slodzes, jo publikācijas noslēgumā ir minēta informācija, ko iesnieguma autors raksturo kā «acīmredzot žurnālistam Edgaram Kupčam bija neizdevīgi publicēt».

E-pasta saraksti ar iesnieguma autoru nekommentēšu. Vienīgo kļūdu uzreiz pēc tās konstatēšanas savā publikācijā esmu labojis. Papildus piebildīšu, ka pretēji manām kā autora un Ziņu dienesta iebildēm portāls lsm.lv šā gada 15. maijā ir labojis publikācijas virsrakstu un publicējis atvainošanos.“

Iepazīstoties ar visiem saņemtajiem dokumentiem, kā arī novērtējot veiktās izmaiņas Latvijas Radio pārraidītā sižeta atspoguļojumā portālā lsm.lv, LZA Ētikas komisija konstatēja, ka:

- 1) Edgars Kupčs ir veidojis sižetu par nozīmīgu tematu, skaidrojot notikumu, kas saistīts ar attiecībām starp vietēja līmeņa politiķi un vietējiem medijiem;
- 2) Sižeta autors ir pieļāvis neprecizitāti, kad sniedza informāciju par notikumu, iekļaujot apgalvojumu, kas neatbilst faktiem;

² Pieejams: <http://tezaurs.lv/#/sv/dot%C4%81cija>. Pēdējo reizi skatīts 31.05.2017.

³ Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996.

- 3) Atbalstāma ir notikuma dalībnieka vēršanās pie sižeta autora ar lūgumu labot pieļautās kļūdas un neprecīzo informāciju, piedāvājot pārbaudāmus informācijas avotus;
- 4) Sižeta autors ir atzinis, ka nepārbaudīja vienu no minētajiem faktiem,
- 5) Edgars Kupčs ir izlabojis neprecizitātes savā sižetā – tas atbilst LŽA Ētikas kodeksa nosacījumiem un LR Rīcības kodeksam;
- 6) Portāla lsm.lv redakcija ir mainījusi sižeta virsrakstu, to precizējot, kā arī publicējusi atvainošanos.

Pēc iepazīšanās ar dokumentiem un izvērtējot katras puses argumentus, LŽA Ētikas komisija nolēma:

- atzīt, ka LŽA biedrs, Latvijas Radio žurnālists Edgars Kupčs pārkāpis LŽA Ētikas kodeksa 2.1. un 3.2. punktu, jo sniedzis nepārbaudītu informāciju. Pieļautā kļūda ir ātri izlabota, mazinot kaitējumu sabiedrībai un žurnālista darba prestižam;

- LŽA biedrs, Latvijas Radio žurnālists Edgars Kupčs nav pārkāpis LŽA Ētikas kodeksa 1.3., 2.2., 2.3. punktus, jo sižetā sniegtā informācija atbilst minētajos punktos iekļautajiem profesionālās ētikas nosacījumiem;

- LŽA Ētikas komisija nevarēja novērtēt, vai Edgars Kupčs pārkāpis Ētikas kodeksa 5.1 punktu. Sarakstē, kas veido daļu no iesnieguma, atbildēts uz iesniedzēja jautājumiem, bet piedāvātā e-pasta sarakste nav kvalificējama kā pilnvērtīga diskusija. Turklāt iesniedzēja profesionālā darbība un loma notikumā rada neskaidrības, vai viņa statuss atbilst LŽA Ētikas kodeksa izpratnei par profesionāla žurnālista darbu un vai sarakste būtu vērtējama kā domstarpības starp žurnālistiem;

- LŽA Ētikas komisija iesaka Edgaram Kupčam turpmākajā darbā atbildīgāk izturēties pret dokumentu precīzu interpretāciju, strādājot dažādos žurnālistikas žanros un formātos.

LŽA Ētikas komisija:

Anda Rožukalne, Arnis Krauze, Skaidrīte Lasmane, Ieva Alberte, Ilze Jaunalksne,
Aidis Tomsons